

ROBERT LYALL

**RUSYA'YA YOLCULUK:
KIRIM, KAFKASYA VE GÜRCİSTAN**

Çeviri: Füsun Doruker

alBaraka
Yayınları

ROBERT LYALL

İskoç asıllı hekim, doğa bilimci ve seyyah olan Robert Lyall, 1790 yılında Paisley'de doğdu. Edinburgh Üniversitesi'nde tıp eğitimi aldıktan sonra mesleki hayatına İngiltere'de başladı ancak burada yaşadığı zorluklar nedeniyle 1815'te Rusya'ya göç etti. Moskova ve çevresinde çeşitli soylu ailelerin özel doktorluğunu yaptı.

1822 yılında Kırım, Kafkasya ve Gürcistan'ı kapsayan uzun bir seyahate çıktı. Bu yolculuğun ardından 1825'te yayımladığı *Travels in Russia, the Krimea, the Caucasus and Georgia* adlı eseriyle tanındı. Bu çalışmasında hem doğa gözlemlerini hem de Rus toplumuna dair eleştirilerini kaleme aldı.

Botanik alanında da çalışmalar yapan Lyall, bilimsel derneklere üyelikleriyle dikkat çekti. 1826'da Britanya'nın Madagaskar temsilcisi olarak görevlendirildi. 1831 yılında Mauritius'ta hayatını kaybetti.

FÜSUN DORUKER

Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nden yani günümüzde Robert College'den 1971 yılında mezun olduktan sonra çeviri dünyasına adım attı. İlk çevirisi, 1972 yılında yayımlanan *Kalp Daima Hatırlar* adlı eser oldu. Andrew Mango'nun *Atatürk, Türkiye ve Türkler* adlı kitabından John Le Carre, John Grisham, Robert Greene, Andrew Bailey, Louise Hay ve Daniel Dennett gibi birçok farklı yazara ait toplamda 200'den fazla kurgu ve kurgu dışı eseri Türk okuyucularla buluşturdu. Hâlâ bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir.

ASYA SETİNAY KARAGÜL

Asya Setinay Karagül, 1996 İstanbul doğumludur. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde alan Karagül, yüksek lisansını da yine aynı üniversitenin Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda yapmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Kars Kalesi'nin düşüşü üzerine yüksek lisansını tamamlayan Karagül, halihazırda aynı üniversitede, Kafkasya ve Anglo-Rus ilişkileri bağlamında doktora çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMEN ÖNSÖZÜ	13
EDİTÖR ÖNSÖZÜ	15

BÖLÜM XIII

Tiflis'in Belirsiz Kuruluşu – Tiflis'in Gürcistan İle Bağlantısı – Gürcistan'ın Tarihi – Gürcistan'ın Rusya İle Bağlantısı – Gürcistan'daki Kiliseler – Gürcistan'da Hoşgörü – Gürcistan'ın Ürünleri – Gürcistan'ın Kasabaları – Gürcistan'ın Nüfusu – Gürcistan'ın Geliri – Gürcistan'ın Yönetimi – Tıbbi Yönetimi – Gürcistanlıların Karakterleri Ve Davranışları – Gürcistan'da Rüşvet Ve Yolsuzluk – Gürcistan'da Mülklerin Belirsizliği – Lezgilerin Saldırıları – Kamusal Gelişmeler – Yola Çıkış – Mantar Sever Ruslar – Mukhrovani'ye Giden Yol – Mukhrovani'nin Betimlenmesi – Yora Nehri – Bir Manastırın Kalıntıları – Gambora – Gambora Tepesi – Telavi'nin Betimlenmesi – Yola Çıkış – Alasan Nehri – Yenisei – Gürcistan'da Bir Akşam Yemeği – Kakheti Şarapları – Prens Georgiadtsov – Rus Kampı – Kwareli	19
---	----

BÖLÜM XIV

Kwareli'den Ayrılış – Gremi Şatosu – Shackriani – Laliskuri – Gürcistanlı Kadınlar – Tushintsiler – Alvan – Alaverdi – Telavi Ve Mukhrovani'ye Dönüş – Festival – Tiflis'e Dönüş – Çığ Düşmesi – Guldenstadt'ın Yolculukları – Kafkaslar, Gezginlerin Araştırmaları İçin İyi Bir Alan – Kafkaslardaki Askeri Savunma Hatları – Dağlılara	
--	--

Karşı İnsanlık dışı Davranış – Yeni Kaleler – Gürcistan’da Sömürgeleşme – Gürcistan Ordusunda Ölüm Oranı – Rus Politikası – Dağlıların Akınları – Kafkasya Ve Gürcistan Ordusu – Rusya’nın Genişlemesi – Gerçekleştirme Planları – Pers Devleti – Rusya’nın Olası Yönetimi - Hindistan’ın İşgali – Sir Robert Wilson’ın Fikri – Bonaparte’ın Fikri – Başkalarının Fikirleri – Türkiye’nin Fethi – Bonaparte’ın Fikri – Rusya’da Bu Fethin Popülerliği – Grandük Constantine – Gürcistan’ın Kraliyet Ailesi – Aleksandr Mirza, Gürcistan’ın Veliht Prensi.	41
--	----

BÖLÜM XV

General Yermolov’un Biyografik Bildirisi. – Gürcistan’ı Yönetimi. – Kafkaslılara Karşı Davranışları. – Elçiliğinin Pers Ülkesi Gözlemleri. – Önsözü. – Bay Freyganç’ın Pers Ülkesine Görevi. – Rus Politikası – Ebu’l Hasan Han – Ruslar Hakkındaki Fikri – İmparatora Armağanlar – General Yermolov’un Tiflis’ten Ayrılışı – Shirpilou’ya İlerleyişi – Gürcistan Köyleri – Talin – Erivan Başkomutanı – Eçmiyazin Kenti – Erivan – Nahcivan – General Yermolov’un Hayalleri – Tebriz’e Girişi – Saray Törenleri – Rus Elçiliğinin Olağanüstü Karşılansması – Pers Ordusunu Teftişi – Abbas Mirza’yı Ziyaret – Saray Aldatmacası – General Yermolov’un Kendini Beğenmişliği – Mirza Bezoork’un Karakteri – Abbas Mirza – Pers Hükümeti – Udjani Yazlık Konutu – Başbakanın Oğlu – Albay Johnson – Anekdöt – Avanloog – Miana’nın Zehirli Böcekleri – Köprüler - Pers Ülkesi Hakkında Yorumlar – Nikpe – Samanarchie – Mirza Abdulvehap – Bakanla General Yermolov Arasında Görüşmeler	69
---	----

BÖLÜM XVI

Pers Kralının Sultaniye’ye Gelişi – Rus Elçiliğine İlgisi. – İngilizleri İhmal Ediş – Şahın Sarayı – Elçinin Takdiminin Hazırlıkları – Sadrazam Mirza Şefi – Despot Ağa Muhammed – Anekdötler – Mirza Şefi’nin Müllkleri – General Yermolov’un Saray Mensubu Davranışları – İmparator Aleksandr’ın Pers Kralına Armağanları – Elçiliğin Takdimi – Kralın Nazik Davranışları – Armağanların	
--	--

Sunumu – Armağanların Tahran’a Görürülüğü Ve Astrologlar – General Yermolov’un Kendini Beğenmişliği – Perslerin İnancından Beklentiler – İmparator Aleksandr’ın Pers Topraklarını Elde Tutma Kararlılığı – Yararsız Pazarlıklar – Şahın Onayı – Kaymakam İle Rus Elçisinin Uzlaşması – General Yermolov’un İlginç Festivali – Ekselanslarının Reddettiği Armağanlar – Bir İngiliz Elçisinin Kabul Ettiği Armağanlar – Pers Ülkesiyle Rusya Arasında İmzalanan Barış Anlaşması – Şah’a Veda Ziyareti – Olağan Usuller – Rus Elçiliğinin Tebriz’e Geri Dönüşü – General Yermolov’un Tebriz’deki Gaddarca Davranışları – Elçilik Tiflis’e Ulaşıyor – Tiflis Manzaraları – Kakheti’nin Genel Görünümü – Gürcistan’da Vergi Toplanması – Tiflis’de Boğucu Sıcak Hava – Ayrılış. 103

BÖLÜM XVII

Khartiskarst’a Varış – Ayrılış – Ananuri – Passananoor’da Fırtına – Ayrılış – Fırtınanın Etkileri – Kashaur – Kobi – Sibiryaya Götürülen Mahkûmlar – Kazbek – Sir R. K. Porter’in Yolculuklarının Romantik Öyküsü – Yolculukların İsimsiz Eleştirisi – Yazarın Fikri – Kafkasya’nın Farklı Dağlı Kabileleri – Onlarla Bağlantılı İşler – Osetlerin Öyküsü – Hırsızlıkları – Konukseverlikleri – Kana Kan İntikamları – Çok Eşlilikleri – Evlilikleri – Dinleri – Yeminleri – Akrobalarının Ölümleri – Mezarları – Porter’in Osetler Hakkında Anlattıkları 123

BÖLÜM XVIII

Kafkasya Kaleleri – Yerel Halkın Savaşçı Görünümü – Dariel – Terek’e Bir Kayanın Düşmesi – Yeni Yol – Dağ Geçidi – Lars – Vladikavkaz – Gezginlerle İlgilenme – Albay Skvartsofv– General Del Pozzo – Ayrılış – Elizabeth Müstahkem Mevki – Macera – Konstantin Müstahkem Mevki – Terek Gemisi – Mozdok – Kaza – Georgievsk – Beshpaghir – Stavropol – Srednoye-Yegorlitskoye Karantinası – Karantinanın Betimlenmesi – Bizim Serbest Bırakılmamız – Onurlu Ve Onursuz Davranışlar – Ayrılış – Nijni-Yegorlitskoye – Don Nehri – Aksai Nehri – Novo-Tcherkask – General Ilovaikii’yi Ziyaret – Staro-Tcherkask Yolu – Bu Kasabanın

Tarihi Ve Durumu – Eski Nüfusu – Anlamsız Şekilde Venedik’le Kıyaslanması – Şimdiki Durumu – Katedrali Ve Su Kanalları – Çöküşü – Novo-Tcherkask’a Geri Dönüş – General Ilovaiskii İle Akşam Yemeği – Albay Nozikomofv– Upravleniye (Genel Yönetim) – Novo-Tcherkask’ın Kuruluşu – Platov’un Planı – Novo-Tcherkask’ın Mantıksız Yerleşimi – Novo-Tcherkask’ın Betimlenmesi – Nüfusu – Kamu Binaları – Generalin Kozaklar Hakkında Yorumları – Kozakların Askeri Karakteri	135
--	-----

BÖLÜM XIX

Platov’un Şöhreti – Yaşamının Ve Çarpışmalarının Tarihi- Bay Smirnoi’nin İşi – Platov’un Fikirleri – Genel Karakteri – Doğumunun Öyküsü – Eğitimi – Dahi – Keyifleri – Orduya Katılması – Kırım’a Gitmek İçin Yola Çıkışı – İlerlemesi – Kalalach’da Cesareti – Pugaçov Ve Dağ Kabilelerinin Üstüne Gönderilmesi – Otchkof Kuşatmasında Kendini Göstermesi – Kauzhanach’ta Kendini Göstermesi – Ve İzmail’de – Petersburg’u Ziyaret Ediyor – Prens Potemkin – Platov’un Terfi Etmesi – Pers Ülkesinde Savaşıyor – İmparator Pavel’in Aptalca Davranışı – Karakteri – Platov’un Saraya Gelişi – Don Kozaklarının Atamanı Yapılışı – Novoçerkassk (Yeni-Çerkessk)’in Kuruluşu - Platov’un Eski Geleneklere Bağlılığı – Üstün Başarıları – Tuhafılığı – Anekdöt – Bonaparte’in Karakteri Hakkında Yorumu – Anekdöt – Türklere Karşı Çarpışması – Ödülleri – 1812’deki Operasyonları – Kont Ünvanı Verilmesi – Askerlerine Hitap Ediyor – İmparator’dan Armağanlar – İngiltere Gezisi – Naip Prese Verdiği Ve Ondan Aldığı Armağanlar – Londra Kentinin Kılıcı – Petersburg’a Gelişi – Viyana’ya Doğru Yola Çıkışı – Başkente Geri Dönüşü – Ayrılışı – Zafer Yolculuğu – Anekdöt – Novoçerkassk’e Girişi – Davranışları – Oğlunun Ölümü Konusunda Labaume’un Anlattıkları – Şenlikler Ve Festivaller – İncil Derneği – Gelişmeler – İmparatoru Karşılama Hazırlıkları – Grandük Michail Pavlovitch’in Ziyareti – Mishkin – Platov’un Moskova’ya Gidişi – Ölümü – Karakteri – Başarısızlıkları – Anıtı	153
---	-----

BÖLÜM XX

Platov'un Davranışları – Anekdot – Dinsel İllkeleri – İlginç Anekdot
– Zayıflığı – Mektup Tarzı Yazışmalardan Hoşlanmaması –
Anekdot – Britanyalı Gezgincilere Karşı Nezaketi Ve Konukseverliği
– Liberalliği – Yaşam Tarzı – Kızı Ve Kızının Çeyizi Hakkında
Öyküler – Anekdot – Platov'un Toplum İçindeki Davranışı – Her
Zaman Gerçek Bir Kozak – Tuhaflıkları – Eğlenceleri – Anekdot
– Batıl İnançları – Yaşam Biçimi – Konuklarını Karşılama –
Yoksulluğu – Genel Karakteri – Portresi Ve Kişiliği – Cenaze Töreni
– Törelerden Zarif Alıntılar – Platov'un Evliliği – Ailesi – Borçları Ve
Mülkleri – Kuzey Edebiyatı – Yeni-Çerkask'den Ayrılışı – Nahçıvan –
Taganrog – Betimlenmesi – Nüfusu – Ticareti – Karantinası – Nijni-
Novgorod'a Doğru Yola Çıkış 181

BÖLÜM XXI

Taganrog'dan Ayrılış – Bozkır- Uspenskoye – Lugar Demir Dövme
İşleri – Jeltoye Selo'ya Varış – Anekdot – Uşağımızın Boğulması –
Cenazesi – Jeltoye Selo Köyü – Güzel Bölge – Danslar – Starobelsk –
Ostrogosk – Rus Tüccarların Karakteri – Pazarlık Yapma Yöntemleri
– Anekdot – Alıcılara Primler – Alman Kolonisi – Voronej – Tarihi
– Şimdiki Durumu – Ticareti – Anekdot – Bir Haremağası – Mısır
Tedariki – Dr Clarke'in Abartıları – Kısmi Hesaplarının Nedenleri
– Milenet Kasabası – Zadonsk – Yelets Kasabası – Yefremov –
Bogoroditsk – Tula – Serpuhov – At Kiralayanın Cezası – Moskova
– Bogorodsk – Pokrof – Vladimir – Tarihi – Şimdiki Durumu
– Katedral – Kiliseler – Nüfusu – Kirazıyla Ünlü – Kliesma Nehri –
Sudogda – Murom – Vixa'da Demir Dövme İşleri – At Kiralayanların
Hilesi – Monakovo – Bekçinin Serseriliği – Bogorodskoye – Nijni –
Novgorod'a Varış – Volga Nehri – Oka Nehri 203

BÖLÜM XXII

Nijni-Novgorod'un Tarihi – Güzel Konumu – Ticarete İyi Uyumlu
– Belki Rusya'nın Başkenti Olabilir – Bölgeleri – Katedralleri
– Kiliseleri – Nüfusu – Makaryev Çarşısı Yandı – General
Betancourt'un Planı – Plana İtirazlar – Kaçınılmaz Zorluklar

– Nijni-Novgorod'da Yeni Çarşılar – General Betancourt'un Azledilmesi – Çarşılardan Betimlenmesi – 1821 Ve 1823'te Çarşılardaki Mallar – 1813'de Makaryev'deki Mallar – Nijni-Novgorod'da Eğlenceler – Anekdote – Kalacak Yerler – Hanlar – Buharlı Gemiler – Rus Tüccarlarla Birlikte Ayrılışım – Gorochovets – Viasniki – Vladimir – Pekra – Gorenki Botanik Bahçeleri – Bahçelerin Yöneticisi Dr. Fischer – Kont Razumovski – Gorenki Harap Oluyor – Petersburg'da Yeni Botanik Bahçesi – Merhum Kont A. K. Razumovski'nin Utanç Verici İlişkileri – Rus Soyluların Borçlanma Konusunda Kötü Ünlü – Anekdote – Çizimler – Rusların Karakteri – Moskova'ya Varış – Kentle İlgili Yeni Gerçekler – İmparator Aleksandr Yazara Güvenmiş – Albay Boutourlin'in Çalışmasının Niteliği – 1812'de Rus Ordusunun Fili'ye Geri Çekilişi – Savaş Konseyi – Rus Ve Fransız Orduları – Prens Kutuzov'un Kararı – Rus Ordusunun Moskova'dan Geçerek Kolomna Yoluna Geri Çekilmesi – Fransızların Moskova'ya Girişi – Soru, Moskova'yı Kim Yaktı? – Kundakçılar Rusların Kendisi – Bu Eylemi İnkâr Etmelerinin Nedeni – Onların Şimdiki İtiraf – Kont Rastopçin'in Olağanüstü Davranışı – Moskova Yüce Karakterli Birkaç Kişi Tarafından Yakıldı – İmparator Aleksandr Ve Rus Yazarların Davranışları – Bir Gizem – Moskova'ya Kundaklayan İmparator Mu Yoksa Kutuzov Mu? – Yangın Felaketinin Etkileri – Rus Ordusunun Geri Çekilişi – Politik Olmayan Davranış – Fransız Ordusunun Yıkılışı229

BÖLÜM XXIII

Moskova'nın Yakılmasından Önce Rastopçin'in Davranışı – Kent Halkının Ayaklanma Olasılığı – 1812 Savaşıyla İlgili Boutourlin'in Vardığı Sonuçlar – İmparator Aleksandr'ın Davranışı – Prens Kutuzov'un Davranışı – Rus Ordusunun Davranışı – Subaylarının Davranışı – General Toll'un Davranışı – Rusların Bildirilen Planı Sahte – Boutourlin'in Vatanseverliği – Rusya İktidarında Korku – Rusya'nın 1812'de İşgal Edilmesi – Sir R. Wilson'ın Rusya'nın Gücü Hakkındaki Fikri – Bonaparte Hakkındaki Fikre – Bay Lack Sczyrma Hakkındaki Fikri – Bay De Pradt Hakkındaki Fikri – Kont Rastopçin Hakkındaki Fikri – Bay Dupin Hakkındaki Fikri – İsimsiz

Bir Yazar Hakkındaki Fikri – Albay Boutourlin Hakkındaki Fikri
– Yazılı Basın Hakkındaki Fikri Yazar Hakkındaki Fikri – Rusya
Ulaşılabilir, Savunmasız, Ve Hatta Fethedilebilir – Büyük Britanya'nın
Gücü Ve Politikası – Avrupa'nın Rusya'dan Korkması Gereksiz
– Büyük Britanyanın Durumu – Rusya'nın İzlenmesi Gerekliyor
– Rus İmparatorluğunun Yapısı – Askerleri – Abartılı Hareketleri
– Rusya'nın Olası Kaderi – Avrupa'nın Öcüsü Olarak Rusya –
İmparator Pavel – İmparator Aleksandr – Grandükler – İmparatoriçe
– Dul İmparatoriçe – Rusların Karakterinin Örnekleri – Dinleri
– Anekdotlar – Rusya'nın Sivil Yönetimi – Yeni Organizasyonu
– Polislerin Baskısı – Askerlerin Karargâhı – Rusların Sınıfları Ve
Ünvanları – Soylular – Din Adamları – Tüccarlar – Köylüler –
Anekdotlar – Rus Sofraları – Rusya'nın İklimi – Buz Sarayı – Buzdan
Yunuslar, Toplar Ve Havan Topları vs. – Moskova'da Gelişmeler ...269

BÖLÜM XXIV

Rusya'nın Sivil Ve Askeri Hastaneleri – Petersburg'da Mary'nin
Hastanesi – Deniz Kuvvetleri Hastaneleri – Rusya'nın Tıp Daireleri
Bölgeleri – Sir Aleksandr Crichton – Dr Leighton – Sir James Wylie,
Bart – Yaşamının Ana Hatları – Rusların Fiziksel Karakteristikleri
– Tooke'nin Fikri – Dr. Clarke'ın Fikri – Bay James'in Fikri –
Moskova'dan Ayrılış – Novgorod'daki Herson-Kapıları – Askeri
Kolonileşme – Petersburg İle Moskova Arasındaki Yeni Yol – Atlı
Posta Arabalarının Başlangıcı - Petersburg – Sonuç315

EKLER.....	325
RESİMLERİN LİSTESİ	371
KAYNAKÇA	373